

1. Як ви розумієте головну ідею карти-карикатури (джерело 123)? Яким роком може бути датована ця карта? Чому ви зробили такий висновок? Зверніть увагу на постаті, які автор ототожнює з образом України. Кому симпатизує автор? Чому ви так вважаєте?
2. Згрупуйте документи 124–128 попарно таким чином, щоб вони доповнювали один одного. Поясніть свою думку.
3. Який з наведених документів може, на вашу думку, служити підписом до джерела 123? Чому?
4. Яка з політичних сил, на вашу думку, була замовником джерела 130? Для чого створювались подібні плакати?
5. Укладіть хронологічну таблицю, яка б відображала події, зображені на плакаті. Як би виглядали «українські митарства» з точки зору інших політичних сил?
6. Виберіть із тексту джерел словосполучення чи речення, яке могло б слугувати за назву цього параграфа або епіграфом до нього.

§ 16. ЗУНР: РЕАЛЬНІСТЬ ТА МОЖЛИВОСТІ

131 Погляд очевидця

Із спогадів М. Чубатого (у 1918 р. – студент Львівського університету)

Коли я вертався з горішнього Личакова на ринок, на вежі ратуші була якраз пошта година. Саме в цей момент підносили на високий машт львівської ратуші синьо-жовтий прапор при звуках співу «Ще не вмерла Україна». Старенька бабуня увійшла на ринок у той момент і, поражена як громом, що львівський ринок обсаджений військами з українськими кокардами, впала на бруку на коліна з розпучливим криком: «Боже сьвенти, українці Львуф заєнлі».

Гуцуляк М. Перший листопад 1918 року на західних землях України. – К., 1993. – С. 103.

132 Погляд очевидця

Із спогадів М. Літинської (у 1918 р. – львівська школярка)

1 листопада. Вранці спішила я до школи, бо заспала трохи, вибігаю на вулицю, чую крісові стріли. Подумала, що певно якісь розрухи. По вулицях дійсно незвичайний рух. Так зайшла я до ринку, дивлюсь на ратуш, котра година, чи вспію ще на час прийти, і очам не вірю: на всіх чотирьох сторонах жовто-блакитні прапори, а п'ятий повіває-має статично на самій щоглі. Мені щось у душі стрепенулось, чую безмірну радість та не можу зрозуміти, як це сталося... Мама відчинила мені двері, здивована моєю появою, а ще більше моїм виглядом. Книжки полетіли в кут, а я

крикнула, що Львів український, і полетіла нагору до П. П., щоб і з ним поділитися радісною новинкою. Дзвоню до дверей кілька разів. Відчиняє панна Маруся... Я кинулася їй на шию, цілую, сльози мені течуть по лиці, і кричу: «Панно Марусю, Львів український!»

Гуцуляк М. Перший листопад 1918 року на західних землях України. – С. 102–103.

133 Погляд очевидця

З меморіалу Р. Дмовського до президента США В. Вілсона (8 жовтня 1918 р.)

Український національний рух не охопив усього українського населення, ані витворив достатньо численного і незалежного українського інтелектуального класу. Офіційна статистика говорить, що серед усіх професій та у сфері торгівлі в Східній Галичині, за винятком дрібних землеробів, руський елемент представлений менше ніж 5%. Якщо під австрійським пануванням уряди Галичини перебувають у руках поляків, то це не означає, що вони були в привілейованому становищі, але означає тільки те, що в цьому краї немає іншого елемента, який був би здатен забезпечити його адміністрацію. Тому найближчим часом польська адміністрація є єдино можлива для нормального розвитку і поступу цієї землі.

Цит. за: Павлишин О. Соціально-політичний портрет українського проводу Галичини та Буковини в революції 1918–1919 років // Україна модерна. – Число 4–5. – Львів, 2000. – С. 191.

134 Погляд очевидця**Із вражень американського кореспондента, присутнього на Паризькій мирній конференції**

Коли хто-небудь розмовляв з поляками про їхні претензії до різних частин німецької території, вони звичайно заявляли: «Не судіть за декількома містами. Підійть у сільську місцевість і Ви побачите, що вона польська. Безглуздо з боку Німеччини претендувати на ці території тільки на тій підставі, що деякі міста є німецькими, у значній мірі через чиновників та їхні сім'ї». Співрозмовник сприймав справедливість цих аргументів і переходив до обговорення справи Галичини. Він інформував своїх польських колег, що пробував застосувати такі самі аргументи щодо Східної Галичини і що, згідно з його враженням, підкріпленим статистикою, у цьому краю, за винятком Львова й одного-двох міст, немає поляків, за винятком великих землевласників – того самого класу, що виступав проти поляків у Познані і Східній Пруссії. Ентузіазм щодо принципу самовизначення раптово вщухав. Їхні лица, які перед тим майже наповнювалися слізьми під впливом розповіді про нещасну долю польських селян, насуплювалися.

Paliy M. The Ukrainian-Polish Defensive Alliance, 1919–1921. – Edmonton, Toronto, 1995. – P. 52.

135 Погляд дослідника

Боротьба за Львів 1918 р. була останньою романтичною війною старої доби. Після денних сутичок увечері і вночі українські й польські солдати разом грілися біля вогнищ, нерідко – під звуки музики і взаємних тостів. Під час перемир'я звичайним явищем було братання і спільне позування до фотографій (інколи біля тих самих будинків, здобуття яких було головною метою атаки). Українські командири відпускали полонених під «слово честі», що ті не будуть більше брати участь у воєнних діях. Навіть польські автори праць про листопадові події 1918 р. не могли не визнати, що лицарська поведінка української влади сильно применшила ту чашу терпіння, яка припала на долю цивільного населення міста. Характерно, що в захопленому українцями Львові до 6 листопада виходили польські газети і причиною для їхнього закриття став надрукований наказ польського

командування про мобілізацію польського цивільного населення. Польська цивільна влада провадила свої засідання на території, яку контролювали українські війська.

Війна втратила свій романтичний характер, як тільки українські війська виступили зі Львова. Польське командування почало масові арешти українців.

Грицак Я. Нарис історії України... – С. 137.

136 Погляд дослідника

Бої були для української сторони дуже важкі. Українські жовніри, переважно діти села, чужі і безраді в величезному місті, в якому зовсім не вміли орієнтуватися і в якому більшість населення, поляки і спольщена частина жидівської інтелігенції, відносилася до них вороже, – мали проти себе повстанців, переважно львовян і взагалі дітей міста, які знали кожну вуличку, кожний перехід в каменюці і при тім мали по своїм боці симпатію і поміч більшості населення. Український жовнір почув себе оточеним ворогами, від яких не знав і не мав де сховатися; польський повстанець знав, як ховатися, і скрізь знаходив приятельське прийняття. В боях проти українців брало всіма способами участь польське населення. На них сипалися стріли (постріли з-за вугла) із вікон, з дахів і пивниць каменець.

Лозинський М. Галичина в рр. 1918–1920. – Відень, 1922. – С. 50.

137 Погляд дослідника

Лідери ЗУНР не раз ставали об'єктом критики (переважно в польських публікаціях) за свою непоступливість у територіальних справах – вони вперто стояли за кордон на Сяні, хоч при тодішньому співвідношенні сил Україна не могла в жодному разі розраховувати на приєднання Львова. Чи, однак, який-небудь політик міг би зректись аспірацій до міста, яке для кожного українського патріота мало символічне значення? Більше того, чи більша гнучкість у питанні кордонів могла б урятувати існування західноукраїнської державності? Це видається сумнівним. Польська сторона боролася не тільки за певну територію, але також проти самого принципу українського суверенітету в Галичині. Можливий поділ цієї території прирікав би українську республіку на статус буферної державки, нездатної до самостійного існування, особливо в ситу-

ації, коли незалежність Наддніпрянської України виявилася повною утопією.

Chojnowski A. Ukraina. Historia pan'stw s'wiata w XX wieku. – Warszawa, 1997. – S. 53.

138 Погляд дослідника

На той час, коли українці були найближчими до успіху, до Галичини приїхала антантська місія, якою керував французький генерал Жозеф Бартельмі. Місія мала завдання розв'язати польсько-український конфлікт і перекласти справу державної приналежності Галичини на рішення майбутньої Паризької мирної конференції. Ціною примирення мав стати територіальний компроміс з обох боків.

Лінія розмежування двох ворогуючих сторін («лінія Бартельмі») залишала третину Галичини разом зі Львовом і Бориславсько-Дрогобицьким нафтовим басейном на польському боці, решта земель переходила до українців...

Пропозиції Антанти давали об'єднаній молодій українській державі добрий шанс вистояти у боротьбі з численними противниками.

Цей шанс не було використано... Свідомість українців не могла б погодитися з втраченою галицької столиці. Українські керівники не сприймали ніякого компромісу: єдиною розв'язкою польсько-українського конфлікту для них могла б бути демаркаційна лінія по річці Сян.

Грицак Я. Нарис історії України... – С. 139.

1. Порівняйте документи 131–132. Які точки зору представлені? Чиї вони? Хто за національністю старенька бабуся, школярка? Якими словами виражені почуття авторів? Чому сприйняття подій 1918 р. у Львові настільки відрізняються?
2. Які аргументи наводить Р. Дмовський (джерело 133), обґрунтовуючи претензії поляків на Східну Галичину? Чому він звертається до президента США? Які ви можете навести контраргументи?
3. Зверніть увагу на джерело 134. Охарактеризуйте ставлення офіційних польських представників на Паризькій конференції щодо принципу самовизначення народів.
4. Порівняйте точки зору дослідників у джерелах 135–136. На які характерні особливості подій 1918 р. у Львові звертають увагу автори? Прокоментуйте.
5. Сформулюйте проблему, яку відображають автори у джерелах 137 та 138. Назвіть аргументи протилежних сторін.
6. Обговоріть питання, чому українська держава на західних землях не стала реальністю (есе, дискусія, дебати).

§ 17. ЧИ ЗАЗНАЛА ПОРАЗКИ УКРАЇНСЬКА РЕВОЛЮЦІЯ

17.1. Погляд зблизька

139

Українська революція, на жаль, не розвивалась самостійно... вона весь час мусила сорозміряти свій марш з конвульсивними рухами й киданнями революції російської, хаотичної і страшної. Російська революція потягла нас через кров, через руїну, через вогонь.

Грушевський М. Історія України. Від давнини до сучасності. – Л., 2002. – С. 264.

140

...Українці не зрозуміли наглядної лекції історії: вони розщепили свою суцільну зброю на дві половини: на соціальну й національну, вибрали останню й почали нею боротися проти соціальної. Через це вони зразу ж одірвалися від своїх працюючих мас і були доценту розбиті.

Винниченко В. Відродження нації. – Ч. 2. – С. 328.